

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET
PAA KRONBORG

A A R B O G 1942

UDGIVET AF
HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG
OG
SELSKABET
„HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS VENNER“

HELSINGØR 1942

Redaktion: KNUD KLEM

MUSEETS KOMITÉ

Departementschef JOHS. DALHOFF, K. af Dbg., DM., FM.,
Formand.

Grosserer, Konsul ERIK ANDERSEN, R. af Dbg.

Borgmester P. CHRISTENSEN.

Professor, Dr. phil. KNUD FABRICIUS, R. af Dbg., DM.

Kaptajn H. P. HAGELBERG, R. af Dbg.

Generalkonsul JOHAN HANSEN, K. af Dbg., DM., FM.

Orlogskaptajn P. HOLCK, R. af Dbg.

Direktør, Generalkonsul CHR. HOLM, K. af Dbg., DM.

Museumsinspektør, Mag. art. CHR. AXEL JENSEN, R. af Dbg.

Skibsreder E. B. KROMANN.

Kontorchef i Indenrigsministeriet O. K. LARSEN, R. af Dbg.

Direktør, cand. jur. EILERT MÆGAARD, R. af Dbg.

Direktør for Grønlands Styrelse K. H. OLDENDOW, R. af Dbg.

Direktør, Dr. techn. CHR. OVERGAARD, K. af Dbg., DM.

Professor, Dr. phil. E. STRØMGREN, R. af Dbg., DM.

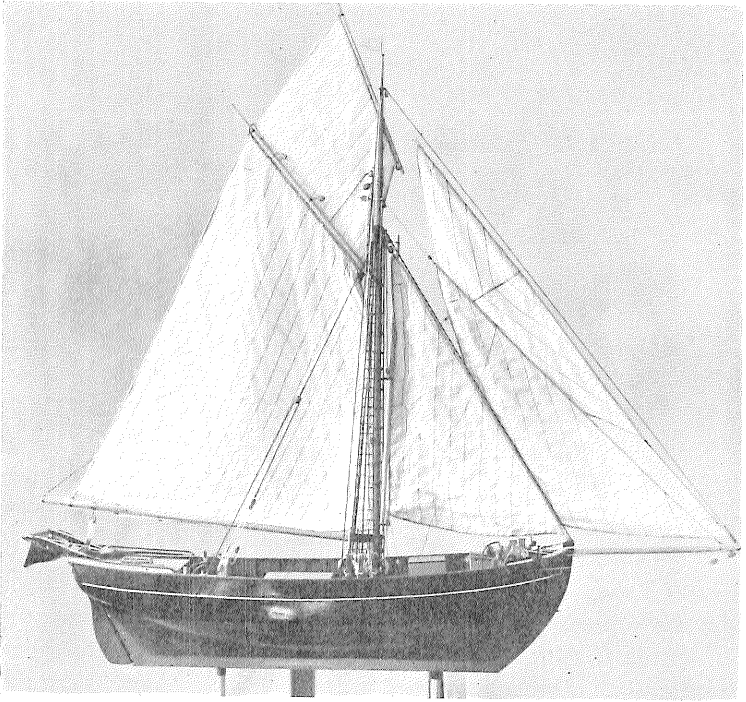
Museets Leder: Museumsdirektør, cand. mag. KNUD KLEM.

Kustoder: AUG. NIELSEN og H. ECKHAUSSEN.

BERETNING FOR REGNSKABSÅRET

1941—42

Museet har i det forløbne Aar modtaget værdifulde Gaver til sine Samlinger. Til den Samling af Opmaalinger af mindre Skibstyper, som i de senere Aar er blevet udarbejdet, og efter hvilke nøjagtige Modeller er blevet fremstillet, har Tobaksfabrikant E. Nobel i Nykøbing paa Falster skænket Tegninger og Model af Paketten „Castor“. Denne gamle Jagt, som baade har hørt hjemme i Nykøbing og i Stege, konstrueredes og byggedes i 1867 af den bekendte Skibsbygmester Benzon i Nykøbing F. og er et af hans smukkeste Skibe, et udmærket Eksempel paa Konstruktørens fremragende Evner i Henseende til at udvikle de gamle nedarvede Typer efter hensigtsmæssige Linier. Som testamentarisk Gave fra Kaptajn Kaas i Lohals er gennem Sekretær Bollerup, Statistisk Departement, modtaget en Halvmodel af tremastet Bark „Linden“ (senere „Ingeborg“) samt en farvelagt Tegning af Eugene Grandin med Fremstilling af Barkentinen „Anna“ af Kolding, bygget i Elmshorn 1876. Ligeledes er ved testamentarisk Gave fra Frk. Johanne Skifter Andersen modtaget en Halvmodel af Tremasteren „Charlotte Christine“, et Portræt af Frøkenens Fader, Skibsbygmester Skifter Andersen og Bedstefader Skibsbygmester Thorkild Andersen. Sidstnævnte, der var født i 1806 i Mandal i Norge, nedsatte sig i Aaret 1831 i Aabenraa, hvor han selv og hans Søn under en mangeaarig Virksomhed byggede adskillige af de stolte Kinafarere, der gjorde Aabenraas Navn kendt indenfor Alverdens Søfart. Til Frk. Skifter Andersens Gave hører ogsaa nogle Redskaber og en Samling af de to Skibsbygmestres Konstruktionstegninger. Disse Genstande supplerer paa udmærket Maade det Materiale fra Skifter

Model af Paketten „Castor“ af Stege, bygget 1867 i Nykøbing F.

Andersens Skibsbyggervirksomhed, som tidligere er modtaget fra Familien. Andre Konstruktionstegninger er deponeret af Museet for Thy og V. Han Herred ved Skoleinspektør P. L. Hald i Thisted. De er især udført af Jens Thomsen og benyttet paa Skibsbygmester P. Halds Værft i Thisted. Fra Grosserer Jacob Dessauers Dødsbo er modtaget en Del Materiale fra J. F. Dessauers Rederi: Billeder af nogle af Rederiets Skibe, Skonnerten „Solid“, Barkskibet „Danmark“ samt en Mængde Oplysninger om sidstnævnte Skib.

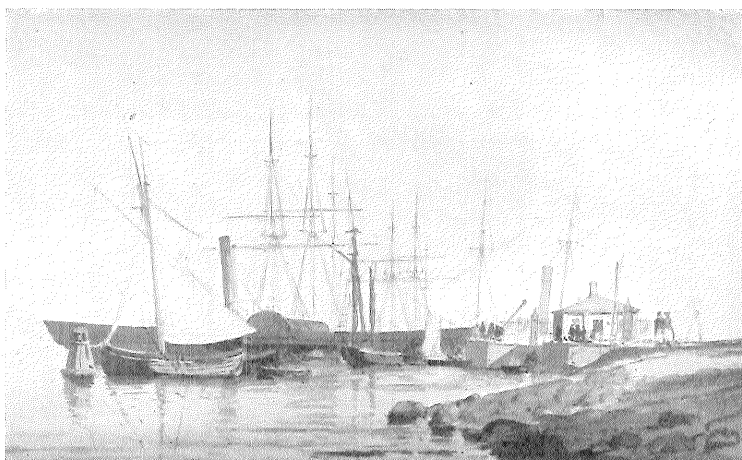
Indenfor Dampskibsvæsen er Samlingerne forøget med adskillige Arkivalier, der belyser H. P. Priors Rederivirksomhed tilligemed nogle Skibsbilleder: et Maleri af Hjuldamperen „Zampa“, 1856, og af Hjuldamperen „Dania“, 1858. Disse Ting er skænkede af Arkitekt Alexis J. Prior. Bogtrykker

Thomas Prior har overladt Museet en Afskrift af det store Materiale af Oplysninger om ældre danske Dampskibe, som Bogtrykkeren i de senere Aar har indsamlet. Endnu et Minde om H. P. Prior er skænket af Orlogskaptajn P. Holck, nemlig den Journal, som førtes om Bord paa Frederik VII's gamle Dampyacht „Falken“, da den i 1865 i H. P. Priors Eje foretog en Middelhavsrejse under Førerskab af daværende Løjtnant, senere Viceadmiral Victor Hansen. En Sekstant, fabrikeret paa Professor Smiths Etablissement i København er skænket af Snedkermester J. S. Dalberg i København, en Samling Søkort fra Tiden 1870—90 væsentlig over norske Farvande er skænket af Firmaet A. T. Møller & Co., København. En Rekonstruktion af et Leiðarsteinn-Kompas er udført og skænket af Kaptajn Carl V. Sølvér, København. Den er fremstillet paa Grundlag af den Omtale af Nordboernes Kompas, som findes i Hauksbok, og giver en meget interessant Hypotese om de nautiske Hjælpemidler, som vore Forfædre maa have betjent sig af under deres imponerende Sørejser i Vikingetiden. Til den nautiske Afdeling er bl. a. tillige indkøbt et Eksemplar af Thomas Rajalins Værk: „Underrättelse om Navigation eller Styrmans-Kånsten“, som udkom i Carlsrona i 1728.

Minder om den danske Orlogsflaade er bl. a. skænket af Hr. Bent Knauer, Gentofte (Sølvmedaillen, præget i Anledning af Slaget paa Københavns Red d. 2. April 1801) samt af Kaptajn W. Sørup, København, der har overladt Museet en smuk Tuschtegning af C. F. Sørensen med Fremstilling af Fregatten „Sjælland“.

En meget værdifuld Forøgelse af Afdelingen for Bjergningsvæsen er overladt Museet af Em. Z. Svitzers Bjergningsentreprise, nemlig en Model af Svitzers Bjergningspontoner „Odin“ og „Thor“ i Arbejde med at hæve den norske Damper „Lysaker II“ efter at den i 1937 var sunket paa Graadyb Barre. Det er en særdeles veludført Model, som giver en fortrinlig og anskuelig Fremstilling af et saadant Bjergningsarbejde med Anvendelsen af moderne Materiel.

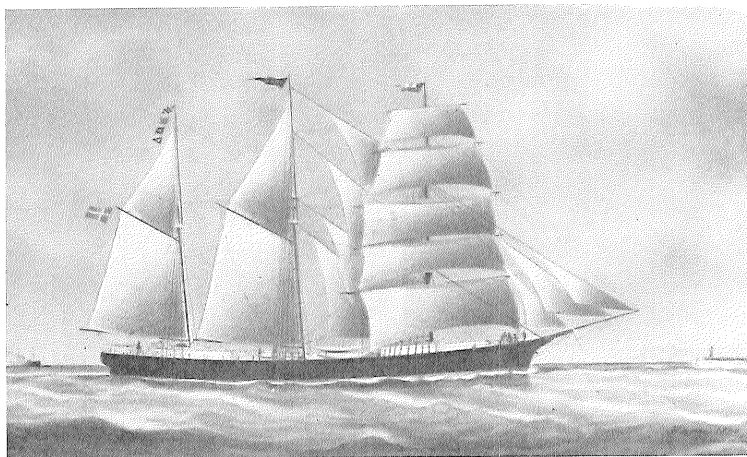
Blandt det øvrige Materiale kan nævnes en farvelagt Tegning af C. F. Sørensen: Københavns Toldbod med Hjul-

Farvelagt Tegning af C. F. Sørensen : Parti fra Københavns Toldbod, 1850.

damperen „Slesvig“ i Aaret 1850, skænket af Kaptajn W. Sørup, fra hvem Museet tillige har modtaget en Porcelænsbowl og forskellige andre Genstande. Fra Godsejer L. Knipschildt, Kathrinedal, er modtaget en Blikæske til Opbevaring af Skibspapirer. Den har tilhørt Kaptajn Ove Brock, Aarhus, som i sin Tid førte de ældre Rutebaade paa Ruten København—Aarhus, og bærer dennes Navn. Direktør E. Maegaard har skænket Medailler og Diplomer fra Søfartsudstillingerne i Antwerpen og Bryssel, Firmaet A. T. Møller & Co. har givet nogle Arkivalier vedrørende et Handelsfirma samt en Rejse-skrivepult, som har tilhørt Firmaets Grundlægger. Faaborg byhistoriske Arkiv har overladt Museet en Samling fotografiske Negativer, optagne paa Rasmus Møllers Værft i Faaborg. Læge Vilh. Baastrup har skænket et Portræt af Direktør V. P. Baastrup, det kgl. octr. Sø-Assurancekompagni. Fhv. Revisor E. Martensen har foræret et Maleri med Portræt af Grundlæggeren af Firmaet Heckscher & Søns Eftf.

Journalist A. Nielsen, Taastrup, har skænket nogle Fotografier af det engelske Orlogsskib „Victory“. Som testamentarisk Gave fra Løjtnant V. v. Schwanenflügel er modtaget nogle Li-

Farvelagt Tegning af Eugene Grandin : Barkentinen „Anna“ af Kolding, 1894.

tografier m. m. med Prospekter fra Dansk Vestindien, Frk. Thora Malling, København, har skænket to originale Cirkulærer, i hvilke H. Pontoppidan i Hamburg i Dec. 1857 maatte udsende Meddelelse om sit Firmas Standsning under den alvorlige økonomiske Krise. Endelig skal nævnes, at Kontorchef Chr. C. Degn, København, har skænket en Række Lejdebrev, udstedt til danske Dampskibe for uhindret Sejlads under Verdenskrigen 1918. En Række andre Genstande, som det vil blive for vidtløftigt at opregne, er tilgaaet Museet som Gave eller Køb. Af disse skal blot nævnes, at Museet ved Køb har erhvervet to smukke Malerier med Prospekter fra Grønlandske Handels Plads paa Christianshavn: Tom Petersens smukke Billede af nogle af Handelens gamle Pakhuse set fra Kanalen og A. G. Grauleffs stemningsfulde Billede fra 1924 af Handelens Plads med den gamle hyggelige Kontorbygning.

Af kontante Tilskud til Museets Drift er ydet 1000 Kr. fra Dansk Dampskibsrederiforening, 1000 Kr. fra Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark, 400 Kr. fra Det Østasiatiske Kompagni, 300 Kr. fra Grønlands Styrelse ved Direktør Oldendow, og 50 Kr. fra A/S Sophus Berendsen.

Endvidere er under Mærket „S“ modtaget et Beløb af 200 Kr., ligesom D.D.P.A. Fondet har ydet et Beløb af 1000 Kr. som Tilskud til Bygningen af en Tankskibsmodel. For alle disse Bidrag saavel som for de mange Genstande, der er overladt Museet som Gave, bringer det herved sin bedste Tak.

Museet har i Aarets Løb været besøgt af 16.468 betalende og 3614 gratis besøgende, ialt 20.082. Tallene for det foregaaende Aar var henholdsvis 10.388 og 2035, ialt 12.423. Der er saaledes paany Fremgang at konstatere, selv om Tallene ligger meget langt fra de normale Besøgstal før Krigen, da Besøget var oppe paa nær 50.000. Gratisbesøget stammer væsentligst fra Skoler, men her spiller det en stor Rolle, at den aarlige gratis Udflugtsrejse for Skolerne er inddraget paa Grund af Krigen. Desuagtet har dog et stort Antal Skoleklasser besøgt Museet, ligesom Studiebesøg som sædvanlig har fundet Sted af Handelsskoler og andre specielle Skoler, hvis Arbejde ligger indenfor Museets Omraade. De ekstraordinære Forhold har foruden at ramme Museumsbesøget ogsaa paa anden Maa- de paavirket Museet, idet Opvarmningen af dets Lokaler har maattet indskrænkes mest muligt.

Museet har staaet i kollegialt Samarbejde med tilsvarende Institutioner i Ind- og Udland, en Række Forespørgsler er besvaret angaaende Emner indenfor Museets Arbejdsfelt, fra Haandbiblioteket er sket Udlaan til de offentlige Biblioteker eller til Privatpersoner, som er Museet bekendt. Museet har staaet i Kontakt med Lejrskolebevægelsen, dels ved Tilrettelæggelsen af Pædagogisk Selskabs Lejrskolekursus i Helsingør 25.—28. Sept. 1941, dels ved Samarbejde med Institutionen „Nordsjællands Lejrskole“ i hvis Aarsberetning for 1941 er offentliggjort en Artikel, der henleder Lejrskolefolks Opmærksomhed paa Anvendelsen af Museets Samlinger. Efter Indbydelse afholdt Museumsdirektør Klem d. 26. Nov. et Foredrag i „Handels- og Kontoristforeningen“ i København: „Hvad skal vi med et dansk Handels- og Søfartsmuseum?“ I det nydannede Erhvervsraad i Helsingør er Museet repræsenteret ved Museumsdirektør Klem.

Med Dannelsen af Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets

Maleri af A. G. Grauleff: Parti fra Grønlandske Handels Plads, 1924.

Venner“ er et længe næret Ønske gaaet i Opfyldelse. Som et Led i Propagandaen om Selskabets Start kom Museets Radioforedrag i Statsradiofonis Museumsmeddelelser d. 15. Juli 1941 til at hedde „Et Museum søger Venner“. Af den omstaaende Beretning fra Selskabets Bestyrelse fremgaar, at Venneselskabet har faaet en god Start. Et af Resultaterne er nærværende Aarbog, der her udsendes for første Gang i sin nuværende Form, som en Udvidelse af den hidtidige mere beskedne Aarsberetning. Den udgaar tillige som Medlemsydelse til Venneselskabets Medlemmer, og det er Museets Haab, at den vil finde en god Modtagelse, og at den vil kunne blive et værdigt Forum for Afhandlinger af danske Videnskabsmænd og andre, som driver Studier indenfor Museets Felt.

Museets Bestyrelse afholdt Møde paa Kronborg d. 18. Juni. Museet har været repræsenteret ved „Dansk historisk Fællesforening“ og „Dansk kulturhistorisk Museumsforening“s Aarsmøde i Odense d. 18.—20. Juni saavel som ved Etnografisk Samlings 100 Aars Fest d. 30. Okt. 1941. Endelig skal blandt Aarets Begivenheder bemærkes et Besøg d. 6. Sept. af Statsrevisorerne, der ønskede nærmere at gøre sig bekendt med det Arbejde, som udføres for det Tilskud, som Staten yder til

Museets Drift. Efter Besøget udtalte Statsrevisorerne i deres Betænkning, at det var deres Indtryk, „at Museets Opgave er løst paa fyldestgørende Maade, saaledes at Museet danner et værdigt Led i vort Lands kulturelle og nationale Minder“. Det vil stedse være Museets Maal at fastholde denne Linie og at stræbe efter at virke til Oplysning og Glæde for de interesserede, som søger dets Vejledning.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS DRIFTSREGNSKAB 1941—42

UDGIFT

Administration og Drift.

Lønninger m. m.	20986,95 Kr.	
Rengøring af Lokalerne	392,90 „	
Opvarmning af Lokalerne ...	1528,70 „	
Vedligeholdelse af Lokalerne	1000,00 „	
Diverse Udgifter og Kontorhold	1461,75 „	
		25370,30 Kr.

Museets Samlinger.

Indkøb af Museumsgenstande	1736,26 Kr.	
Modtagne Gaver	5675,00 „	
		7411,26 „
Transport og Arbejdspenge	58,80 „	
Tyveri- og Ulykkesforsikring	291,88 „	
Overskud	1930,93 „	
		35063,17 Kr.

INDTÆGT

Indtægt ved Forevisning	4815,91 Kr.	
Statens Tilskud	20500,00 „	
Private Bidrag: Kontanter ...	3950,00 Kr.	
Gaver	5675,00 „	
		9625,00 „
Renter	122,26 „	
		35063,17 Kr.

De ovennævnte kontante, private Bidrag fordeler sig saaledes:

Dansk Dampskibsrederiforening	1000,00 Kr.
Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark	1000,00 „
Grønlands Styrelse	300,00 „
Under Mærket „S“	200,00 „
D. D. P. A. Fondet	1000,00 „
Det Østasiatiske Kompagni	400,00 „
A/S Sophus Berendsen	50,00 „
	3950,00 Kr.

STATUS FOR 31. MARTS 1942

<i>Aktiver</i>	<i>Passiver</i>
Bankkonto 3863,54 Kr.	Vindings- og
Kassebeholdning 154,53 „	Tabskonto over-
	ført fra 1940/41 2087,14 Kr.
	Overskud fra
	1941/42 1930,93 „
4018,07 Kr.	4018,07 Kr.